

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

30 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 30 lipca 2025 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 25 listopada 2021 r., VI ACa 932/19,

w sprawie z powództwa A. A. i P. S.

przeciwko Bank S.A. w W.

o ustalenie i zapłatę,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego orzeczenia, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Marta Romańska Agnieszka Piotrowska Karol Weitz

[dr]

UZASADNIENIE

Powodowie A. A. i P. S. wniesli ostatecznie o ustalenie, że umowa o kredyt hipoteczny nr [...], którą zawarli 13 czerwca 2008 r. z Bank1 S.A. jest nieważna oraz o zasądzenie na ich rzecz od Bank w W. kwoty 510.690,96 zł tytułem zwrotu rat kapitałowo-odsetkowych, które spłacili w wykonaniu umowy kredytu w okresie od 16 lutego 2012 r. do 22 stycznia 2018 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu albo kwoty 87.488,13 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu, ewentualnie wniesli o zasądzenie kwoty 228.255,81 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu albo kwoty 42.243,45 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu, stanowiących równowartość rat nadpłaconych z uwagi na ich obliczanie na podstawie abuzywnych postanowień w umowie kredytowej, a także wniesli o zasądzenie kwoty 18.943,31 CHF z odsetkami od 30 maja 2019 r., którą w wykonaniu umowy zapłacili.

Pozwany Bank (S.A.) w W. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 30 sierpnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (pkt 1) ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny nr [...], którą powodowie zawarli 13 czerwca 2008 r. z Bank1 S.A., jest nieważna; (pkt 2) oddalił powództwo o zapłatę kwoty 510 690,96 zł; (pkt 3) zasądził od pozwanego łącznie na rzecz powodów kwotę 106.431,44 CHF z ustawowymi odsetkami od kwoty 87.488,13 CHF od 17 sierpnia 2018 r. i od kwoty 18.943,31 CHF od 27 lipca 2019 r.; (pkt 4) oddalił żądania ewentualne zasądzenia kwot 228.255,81 zł i 65.660,66 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że 8 kwietnia 2008 r. powodowie złożyli wniosek o udzielenie im kredytu hipotecznego w kwocie 750.000 zł na dokończenie budowy domu, a jako kwotę kredytu wskazali CHF. Jednocześnie złożyli oświadczenie, że zostali zapoznani przez pracownika banku z ryzykiem kursowym w kredycie indeksowanym do waluty obcej i ryzykiem zmiany stopy procentowej, mającymi wpływ na wysokość zobowiązania wobec banku oraz na wysokość rat spłaty kredytu, a będąc w pełni świadomymi ryzyka kursowego rezygnują z możliwości zaciągnięcia kredytu w złotych i wybierają kredyt indeksowany do waluty obcej, znane są im

postanowienia „Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez P. ” (regulamin) w odniesieniu do kredytów indeksowanych do waluty obcej, zostali poinformowani, że aktualna wysokość kursów waluty obcej dostępna jest w placówkach Banku, są świadomi, że ponoszą ryzyko kursowe związane z wahaniami kursów waluty, do której indeksowany jest kredyt, są świadomi, że ryzyko kursowe ma wpływ na wysokość zobowiązania wobec banku wynikającego z umowy o kredyt oraz na wysokość rat spłaty kredytu, są świadomi, że kredyt zostanie wypłacony w złotych na zasadach opisanych w regulaminie, saldo zadłużenia kredytu wyrażone jest w walucie obcej, raty kredytu wyrażone są w walucie obcej i podlegają spłacie w złotych na zasadach opisanych w regulaminie.

Powyższe oświadczenie powodowie powtórzyli 13 czerwca 2008 r., przy zawarciu z Bank1 S.A. Oddział w Polsce umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF w kwocie 680.000 zł, przeznaczonego na spłatę kredytu mieszkaniowego w innym banku. Do spłaty kredytu miało dojść w 324 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Oprocentowanie kredytu było zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 3,875 % w skali roku. Składały się na nie stopa referencyjna LIBOR 3M (CHF) i stała marża banku, która wynosiła 1,10 punktu procentowego, lecz do czasu ustanowienia wszystkich określonych w umowie zabezpieczeń była większa o 1,2 punktu procentowego. Zabezpieczeniem kredytu była m.in. hipoteka kaucyjna do kwoty 1.360.000 zł.

W zakresie nieuregulowanym w umowie miały do niej zastosowanie postanowienia regulaminu. Zgodnie z § 7 ust. 4 w zw. z § 2 pkt 12 regulaminu, wypłata kredytu indeksowanego do waluty obcej następowała w złotych, ustalona na podstawie kursu nie niższego niż kurs kupna w Tabeli kursów walut obcych obowiązującej w banku (dalej – tabela) w momencie wypłaty środków z kredytu. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu indeksowanego do waluty obcej wyrażone było w tej walucie i obliczane według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu. Także raty kredytu wyrażone były w walucie obcej, a w dniu ich wymagalności bank pobierał z rachunku kredytobiorców prowadzonego w złotych ich równowartość obliczoną według kursu sprzedaży waluty w tabeli obowiązującej w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty. Na wniosek kredytobiorcy bank mógł wyrazić zgodę na zmianę waluty kredytu.

Bank zastrzegł sobie prawo zmiany regulaminu, który w zmienionym brzmieniu miał obowiązywać po upływie 14 dni od doręczenia tekstu kredytobiorcy. Bank 28 kwietnia 2014 r. wysłał powodom tekst zmian w regulaminie, które miały wejść w życie od 19 maja 2014 r.

Dokument umowy przygotowywał bank. Powodowie nie byli informowani o możliwości jej negocjowania. Zdarzało się, że negocjacjom podlegały warunki cenowe kredytu oraz zakres jego zabezpieczeń. Nie było możliwości zmiany postanowień dotyczących kursów walut, w tym zastosowania innych kursów niż pochodzące z tabeli banku. Klientom indywidualnym nie oferowano możliwości zabezpieczenia się przed ryzykiem kursowym. Nie informowano ich o sposobie ustalania kursów przez bank. Obok tabeli kursowej dla kredytów hipotecznych w banku istniały też inne tabele kursowe.

Powodowie wybrali ofertę banku kierując się informacją o wysokości rat. Poinformowano ich, że zmiany kursu CHF mogą wpływać na wysokość rat. Zapewniano, że CHF jest walutą stabilną. Nie uprzedzono, że zmiany kursów wpływają na wysokość jego salda. Nie otrzymali umowy i regulaminu przed spotkaniem poświęconym na jej podpisanie.

Udzielone powodom informacje o zmienności stopy procentowej i zmienności kursów walut miały ogólny charakter. Zgodnie z rekomendacją KNF bank przedstawił powodom jedynie symulację zdolności kredytowej w przypadku wzrostu wysokości raty o 20%, nie określając czy przyczyną wzrostu jest zmiana oprocentowania, czy kursu waluty. Bank nie wymagał od doradców kredytowych, żeby przedstawiali klientom symulację wysokości salda i raty kredytu w zależności od wahań kursu waluty indeksacji.

14 lipca 2008 r. bank wypłacił powodom całą kwotę kredytu. Do 22 stycznia 2018 r. powodowie spłacili kwoty 183.745,58 zł oraz 87.510,65 CHF, a w okresie od 14 lutego 2018 r. do 14 maja 2019 r. dodatkowo 18.943,31 CHF.

8 lutego 2012 r. strony zawarły aneks nr 1 do umowy kredytu, w którym powodowie zobowiązali się do spłaty kredytu w CHF, z zastrzeżeniem na rzecz banku prawa do zaspokajania jego roszczeń z rachunku złotowego i frankowego powodów.

Pismem z 17 stycznia 2018 r. powodowie wezwali pozwanego do zwrotu

w terminie 14 dni kwot stanowiących nadpłacone przez nich raty kredytu w związku z nieuprawnionym waloryzowaniem (indeksowaniem) jego rat do CHF oraz do zwrotu kwoty pobranej w związku z podwyższeniem marży banku o 1,2 punktu procentowego do czasu ustanowienia zabezpieczeń kredytu.

Sąd Okręgowy uznał, że zawarta przez strony umowa kredytu spełnia wymagania określone w art. 69 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. 2024 r., poz. 1646; dalej - pr. bank.). Odwołanie się do waluty obcej jako miernika wartości świadczeń spełnianych na podstawie tej umowy nie narusza istoty kredytu. W umowie określona była bowiem kwota kredytu, a także zasady i sposób jej indeksacji oraz termin spłaty kredytu przez kredytobiorców. Ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy w relacji do wartości CHF było skutkiem wprowadzenia do umowy mechanizmu indeksacji w celu zastosowania niższego oprocentowania i obniżenia przez to odsetkowych kosztów kredytu. Postanowienia dotyczące indeksacji nie stanowią klauzuli waloryzacyjnej w rozumieniu art. 358¹ § 2 k.c.

Zastosowana w spornej umowie konstrukcja indeksacji była wadliwa z uwagi na narzucony przez bank sposób ustalania wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, a w konsekwencji i wysokości odsetek, a zatem głównych świadczeń w tej umowie. Ani umowa, ani regulamin nie określały zasad ustalania przez bank kursów CHF w tabelach. W konsekwencji również kwota podlegająca zwrotowi nie została w umowie ściśle oznaczona, tak samo jak zasady jej określenia. Nie ma przy tym znaczenia, w jaki sposób bank w praktyce ustalał kursy walut, gdyż w świetle przepisów regulujących granice swobody umów analizować należy treść czynności prawnej, a nie sposób wykonywania umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego takie ukształtowanie stosunku zobowiązaniowego narusza jego istotę, gdyż wprowadza do niego element nadrzędności jednej ze stron i podporządkowania jej drugiej strony, bez zakreślenia granic swobody strony, której przyznano uprawnienia kształtujące z odwołaniem się do obiektywnych kryteriów. Oznacza to przekroczenie granic swobody umów określonych w art. 353¹ k.c. i prowadzi do nieważności czynności prawnej, jako sprzecznej z ustawą (art. 58 k.c.). Dotknięte nieważnością postanowienia w ocenianej umowie dotyczyły głównego świadczenia kredytobiorców, tj. zwrotu

kwoty kredytu i zapłaty odsetek.

Powodowie zawarli umowę kredytu jako konsumenci, z uwzględnieniem wzorca, który nie był z nimi negocjowany, a zawierał niedozwolone postanowienia umowne dotyczące indeksowania kwoty kredytu. Określają one podstawowe świadczenia w zawartej umowie i charakteryzują tę umowę jako podtyp umowy kredytu - umowę o kredyt indeksowany do waluty obcej. Bez przeprowadzenia przeliczeń wynikających z indeksacji nie doszłoby do ustalenia wysokości kapitału podlegającego spłacie ani do ustalenia wysokości odsetek, które zobowiązani są zapłacić kredytobiorcy, skoro te naliczane są od kwoty wyrażonej w walucie obcej. Celem zawarcia w umowie klauzuli indeksacyjnej było obniżenie miesięcznego obciążenia kredytobiorcy wiążącego się ze spłatą rat. Zatem to postanowienia regulujące indeksację kredytu przesądzą o spełnieniu przez ostateczne ukształtowanie całej umowy celu, jaki założyły sobie strony umowy i zarazem przesądzą o wprowadzeniu do umowy jej istotnego elementu, jakim jest obciążenie kredytobiorcy ryzykiem kursowym (walutowym). Postanowienia tworzące mechanizm indeksacji i określające sposób wykonania umowy nie stanowią całości, a rozrzucone są w oddzielnych jednostkach redakcyjnych umowy i regulaminu. Sąd Okręgowy stwierdził, że postanowienia te należą do postanowień określających główne świadczenia stron.

Powodowie nie zostali w sposób wyczerpujący i zrozumiały poinformowani o skutkach, jakie wiążą się z zastosowaniem mechanizmu indeksacji. Zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, co otwiera drogę do oceny ich abuzywności. Nie są również jednoznaczne postanowienia określające zasady tworzenia tabel kursowych przez bank i wprowadzające spready walutowe do rozliczeń.

W ocenie Sądu Okręgowego niedozwolony charakter mają postanowienia: (a) § 2 ust. 1 umowy, w części przewidującej udzielenie kredytu indeksowanego, (b) § 2 ust. 1 umowy w zw. z § 7 ust. 4 regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje przeliczenie kwoty kredytu na kwotę w walucie obcej, (c) § 9 ust. 2 pkt 1 regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje, że wysokość kwoty podlegającej spłacie w złotych

oraz raty spłaty obliczana jest jako równowartość kwoty ustalonej uprzednio w CHF.

Postanowienie przewidujące indeksację kredytu rażąco naruszają interesy kredytobiorców z uwagi na nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami umowy ryzyka wynikającego z zastrzeżenia indeksacji kredytu, tj. wyrażenia wysokości zobowiązania konsumenta w walucie obcej, której kurs podlega nieograniczonym zmianom, bez zagwarantowania w umowie jakichkolwiek mechanizmów, które mogłyby ograniczyć ryzyko ponoszone przez konsumenta, w zasadzie nieograniczone. Konsument w świetle umowy nie dysponuje żadnym instrumentem, który pozwoliłby mu na zmianę sposobu wykonywania umowy wraz z niekorzystnym ukształtowaniem się kursu walut. Przewidziane w regulaminie przewalutowanie kredytu nie stanowi uprawnienia konsumenta; zostało pozostawione uznaniu i ocenie banku. Dlatego, mimo że konstrukcja indeksacji kredytu nie jest sprzeczna z prawem, jak również nie można ogólnie wykluczyć możliwości jej stosowania w umowach zawieranych z konsumentami, Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie uznał postanowienia o indeksacji za niedopuszczalne, jako naruszające dobre obyczaje i ustalone z wykorzystaniem przewagi kontraktowej banku, który dysponując nieporównywalnie większymi możliwościami należytej oceny ryzyka wiążącego się z indeksacją kredytu, wprowadził do umowy postanowienia chroniące przede wszystkim jego interesy, bez udzielenia, na etapie zawierania umowy, odpowiednich informacji i ostrzeżeń kredytobiorcy. Nie jest to traktowanie konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny. Wprawdzie wprowadzenie postanowień dotyczących indeksacji kredytu pozwoliło na zaoferowanie konsumentom niższego oprocentowania, lecz korzyść ta nie równoważy braku wprowadzenia instrumentów, które pozwalałyby chronić konsumentów przed nadmiernym ryzykiem i zaniechania udzielenia pełnej i rzetelnej informacji o wszystkich skutkach wprowadzenia określonej konstrukcji. W tych okolicznościach zastrzeżenie indeksacji kredytu było sprzeczne z dobrymi obyczajami i równocześnie rażąco naruszało interesy konsumenta, zatem stanowiło klauzulę niedozwoloną.

Jako niedozwolone Sąd Okręgowy ocenił też postanowienia dotyczące zasad ustalania kursów walut, tj.: (a) § 7 ust. 4 regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu do przeliczania wypłaconych

w złotych środków na kwotę w CHF, (b) § 9 ust. 2 pkt 1 regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu sprzedaży zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty, spłaty kredytu do ustalenia wysokości kwoty podlegającej spłacie (w złotych) oraz raty spłaty. Podstawą tej oceny jest przyznanie przedsiębiorcy w spornych postanowieniach prawa do jednostronnego kształtowania wysokości świadczenia drugiej strony umowy. Kwestionowane postanowienie umowy jest abuzywne dlatego, że nie określa jednoznacznych i weryfikowalnych zasad określenia kursu waluty. Kredytobiorca narażony jest w ten sposób na niczym nieograniczoną arbitralność decyzji banku, a równocześnie, wobec braku jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, nie przysługują mu żadne środki, które pozwoliłyby chociażby na późniejszą weryfikację prawidłowości kursu ustalonego przez bank. Stanowi to rażące naruszenie interesów konsumenta, narażając go na brak bezpieczeństwa i możliwości przewidzenia skutków umowy. Jest to przy tym postępowanie nieuczciwe, sprzeczne z dobrymi obyczajami jako rażąco naruszające równowagę stron umowy na korzyść strony silniejszej, która nie tylko może żądać spełnienia świadczenia w określonej przez siebie wysokości, ale też korzystać z sankcji, gdyby konsument takiego świadczenia nie spełniał.

W ocenie Sądu Okręgowego, podstawą do uznania za sprzeczne z dobrymi obyczajami, a równocześnie rażąco naruszające interesy konsumenta postanowień dotyczących indeksacji za niedozwolone jest również zróżnicowanie rodzajów kursów stosowanych do przeliczeń kwoty kredytu ze złotego na CHF, a następnie przeliczeń wysokości wymaganej spłaty z CHF na złoty. Strony umowy nie umawiały się bowiem na prowadzenie przez bank działalności kantorowej - dokonywanie wymiany walut. Dlatego różnicowanie kursu walut przyjętego do rozliczeń nie znajduje uzasadnienia.

W konsekwencji uznania za niedozwolone postanowień umownych dotyczących zasad ustalania kursów walut Sąd Okręgowy pominął je przy ustalaniu treści stosunku prawnego nawiązanego przez strony, bez możliwości zastąpienia innymi uregulowaniami. Sąd Okręgowy uznał, że wobec wyraźnego stanowiska powodów o nieważności umowy, przy świadomości wpływających z tego konsekwencji i deklaracji o możliwości dokonania spłaty na rzecz banku, ustalenie

nieważności umowy nie prowadzi do szczególnie niekorzystnych i penalizujących skutków dla konsumenta. W konsekwencji Sąd Okręgowy stwierdził, że sporna umowa jest nieważna, nie jest bowiem możliwe dalsze jej wykonywanie po wyłączeniu z niej postanowień niedozwolonych. Nie jest możliwe istnienie umowy kredytu udzielonego i spłacanego w złotym, w której stawka procentowa byłaby oparta o wskaźnik LIBOR, pozostający integralnie związanym z klauzulą walutową i rozliczeniami w walucie obcej. Z okoliczności wynika, że bez dotkniętych nieważnością postanowień dotyczących wysokości oprocentowania, umowa nie zostałaby zawarta.

Skutkiem stwierdzenia nieważności umowy kredytu w całości jest uznanie, że spełnione przez obie strony świadczenia nie miały oparcia w łączącej strony umowie. Zdaniem Sądu Okręgowego, świadczenia w złotym spełnione przez powodów na rzecz pozwanego mają swoją podstawę prawną i nie stanowiły nienależnego świadczenia do momentu, w którym nie przekroczyłyby wysokością kwot, które powodowie otrzymali od pozwanego. W chwili zamknięcia rozprawy, uwzględniając okres spełniania świadczeń, których zwrotu powodowie dochodzą, taka sytuacja jeszcze nie nastąpiła. Roszczenia banku o zwrot spełnionego przez niego świadczenia nie są przedawnione. Sąd Okręgowy stwierdził też, że konsument nie może być uprawniony do żądania zwrotu całości spełnionych przez siebie świadczeń bez równoczesnego przeprowadzenia wzajemnych rozliczeń stron. W rezultacie zgłoszone przez powodów żądanie zapłaty podlegało oddaleniu w zakresie, w jakim jego podstawą faktyczną było spełnienie na rzecz pozwanego świadczeń w złotym w okresie do 15 lutego 2012 r., w łącznej kwocie 183.745,58 zł. Konsekwentnie oddaleniu podlegały żądania ewentualne dotyczące zasądzenia kwot wyrażonych w złotym.

Odmienne Sąd Okręgowy ocenił roszczenia o zwrot kwot, które z racji ich zapłaty w CHF nie mogą być uznawane za zwrot wypłaconego w złotym świadczenia banku. Nie istnieje bowiem podstawa prawna świadczenia spełnionego przez powodów we frankach szwajcarskich, skoro roszczenie banku o zwrot nienależnego świadczenia przysługiwało w tej walucie, w której świadczenie zostało spełnione. Ponadto spłacone w CHF kwoty nie mogą być zaliczone na poczet sumy, którą kredytobiorca ma obowiązek zwrócić pozwanemu, ponieważ ani nieważna umowa,

ani ustawa, nie określają właściwego kursu, po jakim należałoby przeliczyć kwoty uiszczone w CHF na złote.

W związku z tym żądanie powodów zasądzenia od pozwanego na ich rzecz kwot uiszczonych bez podstawy prawnej w CHF podlegało uwzględnieniu w oparciu o art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. W okresie od 14 marca 2012 r. do 22 stycznia 2018 r. powodowie zapłacili bankowi łącznie 106.431,44 CHF i taką też kwotę Sąd Okręgowy zasądził na ich rzecz do majątku wspólnego.

O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c., przyjmując, że datą, w której świadczenie powinno być spełnione przez pozwanego jest odpowiednio doręczenie odpisu pisma z 23 lipca 2018 r. (8 sierpnia 2018 r.) i upływ 14 dni oraz doręczenie odpisu pisma z 30 maja 2019 r. (19 lipca 2019 r.) i upływ 7 dni (przedmiot sporu był już bowiem znany pozwanemu).

Sąd Okręgowy uznał za niezasadny zarzut przedawnienia roszczenia powodów.

Wyrokiem z 25 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego.

Za częściowo zasadne Sąd Apelacyjny uznał zarzuty pozwanego sformułowane w odniesieniu do oceny, jakoby konstrukcja indeksacji przyjęta w umowie została ukształtowana z naruszeniem granic swobody umów i natury umowy kredytu, co prowadziłoby do nieważności umowy w całości, na podstawie art. 58 § 1 k.c. Zastosowanie art. 385¹ - 385³ k.c. do oceny umowy przedsiębiorcy z konsumentem jest możliwe jedynie wówczas, gdy postanowienia te wchodzą w skład ważnej umowy, a kryteria, do których odwołał się w nich ustawodawca nie są objęte dyspozycją art. 58 § 1 lub 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. Samo zawarcie ryzykownej umowy kredytu, bez zrozumienia poszczególnych jej postanowień przez kredytobiorcę, nie uzasadnia uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Umowy tego rodzaju wiążą się wprawdzie ze znacznym ryzykiem dla kredytobiorcy, ale na poziomie porównywalnym z dopuszczonym przez prawo ryzykiem kredytu walutowego. Dopiero ustalenie, że stroną umowy z bankiem był konsument, otwiera drogę oceny jej zapisów w świetle kryteriów wskazanych w art.

385¹ i n. k.c.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zgodnie z art. 58 § 1 k.c., jeżeli istnieje przepis przewidujący inny skutek sprzeczności umowy z prawem niż nieważność czynności prawnej, wówczas do umowy zawartej z naruszeniem kompetencji w zakresie swobodnego kształtowania treści zobowiązania należy zastosować skutek określony przepisem szczególnym. Skoro przy formułowaniu klauzul umownych strony przekroczyły granice swobody umów, w szczególności zasady słuszności kontraktowej i równowagi kontraktowej, a jednocześnie klauzule należy uznać za niedozwolone postanowienia umowne, wówczas jako szczególny wobec art. 58 k.c. znajduje zastosowanie przepis art. 385¹ § 1 i 2 k.c. Do oceny legalności spornej umowy w świetle kryteriów wskazanych w art. 353¹ k.c. niezbędne jest dokonanie wykładni zawartych w niej oświadczeń woli obu stron, zgodnie z wytycznymi określonymi w art. 65 § 1 i 2 k.c. Ustalenia nie uzasadniają jednoznacznego stwierdzenia, jakoby zastrzeżona w spornej umowie na rzecz banku silniejsza pozycja względem kredytobiorców wykraczała poza granice przewidzianej w art. 69 i n. pr. bank. pozycji banku względem kredytobiorcy, w sposób tak poważny, by uznać umowę za nieważną.

Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne zarzuty apelacji dotyczące naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Sąd Apelacyjny nie podzielił też poglądu o konieczności rozliczenia stron według tzw. teorii salda i z odwołaniem się do w uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 za zasadne uznał rozliczenie stron według teorii dwóch kondycji.

Pozwany nie składał oświadczenia o potrąceniu i nie zgłaszał też takiego zarzutu, zaś powodowie w części powództwa uwzględnionego zaskarżonym orzeczeniem domagali się zwrotu kwoty wpłaconej w CHF do dnia złożenia pozwu, a następnie do dnia rozszerzenia powództwa. Żądania te Sąd Apelacyjny uznał za uzasadnione, a wysokość dochodzonej przez powodów kwoty w CHF nie była kwestionowana przez pozwanego.

W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną sprawy przedstawioną przez Sąd Okręgowy. Za niezasadny Sąd Apelacyjny uznał zarzut zatrzymania świadczenia, które w razie uwzględnienia powództwa będzie

przysługiwać powodom od pozwanego, do czasu zaoferowania mu zwrotu świadczenia w postaci kwoty wypłaconego kredytu (680.000 zł) albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot. Stwierdził, że dopuszczalne jest zgłoszenie takiego zarzutu warunkowo lub ewentualnie w procesie o zwrot świadczenia. Prawo zatrzymania służy jednak stronom jedynie w razie nieważności umowy wzajemnej. Tymczasem umowa kredytu do takich nie należy. Zarzut zatrzymania służy zabezpieczeniu własnych roszczeń o zwrot świadczenia. Pozwany jednak nie zgłosił powodom żadnych roszczeń, co więcej negował ich powstanie. W toku procesu nie wystąpił też z powództwem wzajemnym ani nie złożył oświadczenia o potrąceniu. Celem zgłoszenia tego zarzutu w sprawie niniejszej jest więc raczej uniemożliwienie powodom odzyskania ich należności niż zabezpieczenie należności banku.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego pozwany zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj.: - art. 385¹ § 1 w związku z art. 385¹ § 1 zdanie 2 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE.L 1993, Nr 95, s. 29, dalej - dyrektywa 93/13) przez brak wyodrębnienia w łączącej strony umowie o kredyt hipoteczny indeksowany kursem waluty obcej klauzul ryzyka walutowego i klauzul *spreadów* walutowych oraz przyjęcie, że wszelkie postanowienia indeksacyjne zawarte w umowie określają główne świadczenia stron; - art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że postanowienia umowy przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny; - art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 3 ust. 1 i art. 4. ust. 1 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że postanowienie umowne dotyczące indeksacji ma charakter klauzuli niedozwolonej; - art. 69 ust. 3 pr. bank. oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że nie jest dopuszczalne zastosowanie w miejsce uznanych za niedozwolone postanowienia umowne przepisów prawa krajowego, a mianowicie art. 69 ust. 3 pr. bank., art. 358 § 2 k.c. lub wykładni oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c.; - art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że na skutek stwierdzenia niedozwolonego charakteru mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie dochodzi do

wyeliminowania z niej postanowień indeksacyjnych dotyczących zasad wypłaty oraz spłaty kredytu, a w konsekwencji do upadku umowy, podczas gdy wyeliminowanie mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie powinno prowadzić do uznania, że kredyt jest kredytem złotowym, oprocentowanym według stawki WIBOR oraz marży banku; - art. 189 k.p.c. przez przyjęcie, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu; - art. 496 k.c. i 497 k.c. przez przyjęcie, że pozwanemu nie przysługuje prawo zatrzymania, gdyż umowa kredytu nie jest wzajemna; - art. 455 k.c. w związku z art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 496 i art. 497 k.c. przez przyznanie powodom odsetek za opóźnienie od zasądzonego świadczenia, podczas gdy z uwagi na podniesienie zarzutu zatrzymania odsetki za opóźnienie nie są należne.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jak również o uchylenie w części, tj. w zakresie uwzględniającym powództwo, wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 30 sierpnia 2019 r. i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jak również o uchylenie w części uwzględniającej powództwo wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 30 sierpnia 2019 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

„Interes prawny” będący przesłanką skutecznego wystąpienia z żądaniem ustalenia prawa lub stosunku prawnego istnieje wówczas, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia, jeżeli powództwo o ustalenie istnienia prawa jest jedynym możliwym środkiem jego ochrony, jeżeli powód może uczynić zadość potrzebie ochrony swej sfery prawnej przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (wyrok Sądu Najwyższego z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 101).

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono też, że interes prawny nie istnieje, gdy już jest możliwe wytoczenie powództwa o świadczenie, chyba że ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne (wyrok Sądu Najwyższego z 30 października 1990 r., I CR 649/90). Mimo istnienia prawa do zażądania spełnienia świadczenia (wytoczenia powództwa o świadczenie) lub skorzystania z innego środka ochrony prawnej (np. powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego) interes prawny w zgłoszeniu ustalenia prawa lub stosunku prawnego istnieje, jeżeli wyrok uwzględniający żądanie świadczenia nie zapewnia pełnej ochrony prawnej dłużnikowi (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14). Jeżeli zatem spór o świadczenie nie może rozstrzygać o wszystkich uprawnieniach istotnych z perspektywy ochrony sfery prawnej powoda (wyrok nie będzie wyczerpywał wszystkich płaszczyzn istniejącego sporu objętego stosunkiem prawnym, którego dotyczy żądanie ustalenia), to przyjąć należy, że powód ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w zgłoszeniu żądania ustalenia. Zawarta pomiędzy stronami umowa kredytu zmierzała do związania stron długoterminowym stosunkiem prawnym. Ustalające orzeczenie sądu w takim przypadku znosi wątpliwości stron co do skuteczności umowy i zapobiega dalszemu sporowi o roszczenia wynikające z umowy.

W judykaturze Sądu Najwyższego aktualnie przyjmuje się, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości UE, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (por. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego

2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są też postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Klauzule waloryzacyjne, które nie zostały jasno i precyzyjnie wyrażone w umowie kredytu, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE wyjaśniono, iż wymaganie wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. Postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd Najwyższy wyjaśnił (zob. np. wyroki z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21), że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, kształtują bowiem prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości

świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Skonstruowane w ten sposób uregulowania umowne są niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że następnie udzieli on świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Powodowie takiej zgody nie udzielili, o czym świadczą ich twierdzenia i zarzuty podnoszone w toku procesu.

Art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy.

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) Sąd Najwyższy wyjaśnił, z odwołaniem się do adekwatnego orzecznictwa, że zastąpienie klauzul

niedozwolonych rozwiązaniach przewidzianymi w innych przepisach wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy: 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w czasie sporu, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” w tym sensie, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony przyznanej im przez dyrektywę 93/13, a z drugiej strony sąd nie może chronić konsumenta przed upadkiem umowy, jeżeli ocenia, że nie naraża on go na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, choćby konsument domagał się tej ochrony; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”.

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank B. S.A., Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem wtedy, gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy

element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku przez zmianę jego istoty.

Wyeliminowanie ryzyka kursowego charakterystycznego dla umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR prowadziłoby do tak daleko idącego przekształcenia ocenianej umowy, że stałaby się ona umową o odmiennej istocie i charakterze od zawartej przez strony. Nie jest zatem możliwe utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony po wyeliminowaniu z niej klauzul ryzyka kursowego i przeliczeniowych, co przemawia za opowiedzeniem się za nieważnością umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, HS, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44 i 45).

Oceniana w niniejszej sprawie umowa bez dotkniętych abuzywnością tzw. klauzul przeliczeniowych do waluty obcej nie może nadal obowiązywać. Jest tak dlatego, że ich wyeliminowanie prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego do przeliczenia złotówki na CHF i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wywrzeć skutku (np. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22). Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22,

z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, i II CSKP 1753/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). Skoro powodowie konsekwentnie opowiadają się za upadkiem umowy, to Sądy *meriti* nie mogły przyjąć, że naraża ich to na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”. Z tych względów uzupełnienie luk w umowie nie było możliwe.

W judykaturze wielokrotnie wskazywano na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22), do przepisów o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 62 oraz pkt 3 sentencji, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65 i z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56), wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) czy art. 41 Prawa wekslowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, i z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22). W wyroku z 18 listopada 2021 r., C-212/20, A.S.A., pkt 68, 70, 78, teza, Trybunał Sprawiedliwości UE stwierdził, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego

warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Trafnie natomiast skarżący zarzuca, że Sąd Apelacyjny błędnie ocenił charakter umowy kredytu zawartej przez strony. W postanowieniu z 6 października 2023 r., III CZP 126/22, Sąd Najwyższy – uwzględnivszy dorobek orzecznictwa i doktryny – rozstrzygnął, że art. 487 § 2 k.c. i art. 69 ust. 1 pr. bank., i wykładnia odpowiednich przepisów k.c., nie pozostawiają sumarycznie wątpliwości, że umowa kredytu bankowego ma charakter umowy wzajemnej, poprzez którą strony zobowiązują się w taki sposób, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej, zaś obie są względem siebie jednocześnie wierzycielami i dłużnikami.

Co do zasady, w stosunkach związanych z rozliczeniem roszczeń stron umów wzajemnych, które okazały się nieważne, może być wykorzystany zarzut zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.), z tym zastrzeżeniem, że na gruncie dyrektywy 13/93 Trybunał Sprawiedliwości UE wyłączył możliwość obezwładniania roszczenia odsetkowego kredytobiorcy przez wykorzystanie tego zarzutu przez bank (zob. wyrok z 14 grudnia 2023 r., C-28/22). Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył bowiem możliwość uzależnienia zwrotu świadczeń otrzymanych od konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez przedsiębiorcę prawa zatrzymania powoduje utratę przez konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego po tym, jak przedsiębiorca otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych jemu w wykonaniu umowy. Niezależnie jednak od tego, Sąd Apelacyjny trafnie zauważył, że podniesienie zarzutu zatrzymania zmierza do zabezpieczenia skonkretyzowanego roszczenia. Pozwany nie sprecyzował jednak roszczenia, którego zabezpieczeniu mogłoby służyć skorzystanie z zarzutu.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ oraz – co do kosztów postępowania – art. 108 § 1, art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., § 2 pkt 7 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2023 r., poz. 1964), orzeczono jak w sentencji.

Marta Romańska

Agnieszka Piotrowska

Karol Weitz

[dr]

[r.g.]